Prof. Sakari Melander
9.5.2022

Lisäselvitys eduskunnan lakivaliokunnalle U-kirjelmää 32/2022 vp koskeneen asiantuntijakuulemisen 5.5.2022 johdosta

1. U-kirjelmän 32/2022 vp johdosta eduskunnan lakivaliokunnassa 5.5.2022 järjestetyssä asiantuntijakuulemisessa muun muassa allekirjoittaneelta pyydettiin kirjallista lisäselvitystä U-kirjelmää koskevan asiantuntijakuulemisen jälkeisessä keskustelussa esiin nousseisiin tiettyihin kysymyksiin. Pyydettynä lisäselvityksenä esitän kunnioittavasti seuraavan.

2. Keskustelussa tuotiin esille direktiiviehdotuksen COM(2022) 105 final oikeusperustaan liittyviä kysymyksiä ennen muuta siitä näkökulmasta, onko oikeudellisesti kestävää pyrkiä tulkitsemaan perussopimuksen 83(1) artiklan aineellisen rikoslainsäädännön lähentämistä koskevaa oikeusperustaa teleologinen näkökulma omaksuen. Olen eduskunnan lakivaliokunnalle U-kirjelmää koskevassa 5.5.2022 päivätyssä asiantuntijalausunnossani kiinnittänyt tietyiltä osin huomiota direktiivin suunnitellun oikeusperustan ongelmallisuuteen. Vastaavasti myös U-kirjelmässä (s. 25) on nähdäkseni asianmukaisesti kiinnitetty huomiota samoihin seikkoihin. Yleisenä näkökohtana voidaan kuitenkin lisäksi todeta, että on nähdäkseni selvää, että EU:n tulevaisuuden päätöksenteon legitimiteetin kannalta olisi tärkeää, että EU:n perussopimuksia tulkittaisiin tavalla, joka ei merkitsisi niiden sanamuodon ja tarkoituksen kannalta ennakoimatonta ja yllättävää tulkintaa. EU-oikeudessa on tosin melko tavallista tulkita perussopimuksia tavoitteellisesti kiinnittäen huomiota esimerkiksi yleisiin eurooppalaista integraatiota koskeviin tavoitteenasetteluihin. Tästä huolimatta olisi nähdäkseni syytä korostaa tulkintaa, jossa perussopimusmääräyksiä tulkitaan tavalla, joka ei ennakoimattomasti poikkea niille alun perin tarkoitusta ja niille tulkinnallisesti vakiintuneesta merkityssisällöstä. Tämän mukaisesti olisi nähdäkseni tärkeää, että SEUT 83(1) artiklassa tarkoitetun niin sanotun eurorikosten listan sisältämiä rikollisuuden aloja tulkittaisiin pikemmin niiden sanamuotoon kuin laajaan tavoitteelliseen tulkintaan sitoutuen.

3. Direktiiviehdotus COM(2022) 105 final sisältää eräiltä osin tiettyjä rikosprosessioikeudellista harmonisointia koskevia ehdotuksia, jotka nähdäkseni merkitsisivät pidemmälle menevää yhteistyötä kuin EU:ssa toteutettu ja SEUT 82 artiklassa tarkoitettu rikosprosessioikeudellinen yhteistyö on perinteisesti merkinnyt. Direktiiviehdotuksen yksityiselämän suojelua koskevan 22 artiklan velvoite vaikuttaa ulottavan vaikutuksensa kansallisten tuomioistuinten toteuttaman näytön arvioinnin alueelle. Perinteisesti on katsottu, että EU:ssa toteutettu rikosprosessioikeudellinen yhteistyö ei ole koskenut kansallisten tuomioistuinten toteuttamaa näytön arviointia. Selvää nähdäkseni on, että näytön arviointiin liittyvien seikkojen tulee olla kansallisessa harkinnassa eikä EU:ssa valmisteltaviin rikosoikeudellisiin direktiiveihin tule sisällyttää määräyksiä, jotka koskevat kansallisten tuomioistuinten toteuttamaa näytön arviointia. SEUT 82(2) artiklan mukaan rikosprosessioikeuden alaan kuuluvien jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen lähentäminen voi koskea a) todisteiden vastavuoroista hyväksyttävyyttä jäsenvaltioissa, b) yksilön oikeuksia rikosasioiden käsittelyssä, c) rikosten uhrien oikeuksia ja d) muita rikosasioiden käsittelyn erityisiä osatekijöitä, jotka neuvosto on ennalta määrittänyt päätöksellä. Näytön arviointiin liittyvissä kysymyksissä ei ole kysymys mistään edellä mainitusta. Direktiivin 22 artikla olisikin syytä muotoilla tavalla, joka ei velvoita jäsenvaltioita säätämään nimenomaista todistusoikeudellista ja näytön arviointia

koskevaa säännöstä. Selvyyden vuoksi sinänsä voidaan todeta, että asiantuntijalausunnossani 5.5.2022 todetuin tavoin 22 artiklalla on kuitenkin hyväksyttävät perusteet.

4. Lisäksi direktiiviehdotuksen 38(1) artikla luettuna yhdessä 12(3) artiklan kanssa ulottaa vaikutuksensa rangaistuksen täytäntöönpanon sisältöön, joka ei myöskään ole ollut EU:ssa toteutetun rikosoikeudellisen yhteistyön kohde. Rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvissä seikoissa ei nähdäkseni ole kysymys SEUT 83(1) artiklassa tarkoitetusta seuraamusten määrittelyä koskevista vähimmäissäännöistä. Seuraamusten määrittelyä koskevat vähimmäissäännöt ovat EU:n rikosoikeudellisissa direktiiveissä tavanmukaisesti kohdistuneet ennen muuta rikoksista säädettyihin rangaistusasteikkoihin.

5. Keskustelussa tuli lisäksi esiin direktiiviehdotuksen tukipalveluihin ohjaamista koskeva direktiiviehdotuksen 20 artikla, joka U-kirjelmässä (s. 18) mainituin tavoin yhdessä direktiiviehdotuksen 32 johdantokappalelausuman kanssa luettuna tietyissä tilanteissa mahdollistaa tukipalveluiden toteuttamat yhteydenotot uhriin ilman tämän suostumusta. U-kirjelmässä selostetun mukaisesti Suomen voimassa oleva lainsäädäntö mahdollistaa erityisen suojelun tarpeessa olevaan uhriin kohdistuvat yhteydenotot ja ohjaamisen tukipalveluihin, mutta tukipalveluihin ohjaamisen edellytyksenä esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 10 §:n 3 momentin mukaan on asianomistajan asiaa koskeva suostumus. U-kirjelmässä (s. 18) esitetyn mukaan direktiiviä koskevissa neuvotteluissa tulee arvioida, onko tarkoituksenmukaista mahdollistaa yhteydenotot uhriin sellaisissakin tilanteissa, joissa uhri ei ole antanut suostumustaan yhteystietojen välittämiselle, minkä lisäksi asiassa on otettava huomioon tietojen luovuttamiselle rajoitteita asettava tietosuoja- ja muu lainsäädäntö. Nähdäkseni U-kirjelmässä tältä osin omaksuttu näkemys on perusteltu. Lisäksi voidaan kiinnittää huomiota siihen, että direktiivin asiaa koskevien velvoitteiden on luonnollisesti oltava yhteensopivia EU:n tietosuojaa koskevan sääntelyn kanssa. Ennen muuta kysymys on ehdotetun sääntelyn yhteensopivuudesta yleisen tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin (EU) 2016/680 määräysten kanssa.

Espoossa 9.5.2022

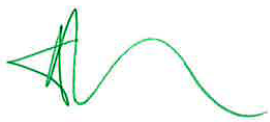

Sakari Melander
Professori